

Kenmerk: 2005.08.137/800
(23 augustus 2005)

I. THEMA 2006 –2010

Ervaringen uit afgelopen beleidsperiode

De afgelopen vijf jaar heeft het Nationaal Comité 4 en 5 mei de begrippen 'vrijheid en verantwoordelijkheid' centraal gesteld in zijn activiteiten. Ieder jaar werd dit thema vanuit een andere invalshoek inhoudelijk uitgewerkt en van een aparte slogan voorzien. De ervaring is dat het hanteren van een gemeenschappelijk thema bijdraagt aan de versterking van de onderlinge samenhang in activiteiten van het Nationaal Comité 4 en 5 mei en zijn partners, en dat ook veel andere organisaties er prijs op stellen aan te sluiten bij een dergelijke inhoudelijke invalshoek. Het werken met een centraal thema voorkomt verboddeling in aandachtspunten. Ook de jaarlijkse slogan komt op veel plaatsen terug: van de Postbus 51 spotjes tot de toespraken van burgemeesters op 4 mei en de aanmoedigingen van de popartiesten voor hun publiek op de festivals op 5 mei. Op vele manieren geuit, werkte de boodschap samenbindend en versterkend. Zonder een leidend thema bestaat het gevaar dat andere organisaties de aanleiding voor de dodenherdenking op eigen wijze gaan interpreteren (b.v. herdenken van slachtoffers van zinloos geweld of terrorisme) of dat het feest van de vrijheid een inhoudsloos feest wordt of voor eigen (inhoudelijke) doelen wordt aangewend.

Strategie voor nieuwe beleidsperiode

Gesterkt door deze ervaring, kiest het Nationaal Comité 4 en 5 mei ook voor de komende beleidsperiode weer voor een leidend thema dat richting geeft aan de invulling van herdenken en vieren. Het centrale thema wordt in deze beleidsnota beknopt uitgewerkt in kernbegrippen. Deze bieden op hun beurt aanknopingspunten om ieder jaar een ander accent uit te werken. Deze jaarlijkse accenten worden in de zomer voor het jaar erop, vastgesteld. De keuze voor een accent kan worden ingegeven door relevante maatschappelijke ontwikkelingen en/of een belangrijke gebeurtenis in het komende jaar. De uitwerking wordt in de komende beleidsperiode niet door het comité zelf, maar door gastschrijvers verder ingevuld. Dit kunnen deskundigen op het onderwerp zijn, of vertegenwoordigers van overheden, organisaties en bedrijfsleven. Deze werkwijze biedt de mogelijkheid verschillende invalshoeken en dilemma's helder boven tafel te krijgen. Ook kan deze methode agenderend werken bij andere organisaties, om zich te buigen over de consequenties van vrijheid en te stimuleren om in eigen geleding mede inhoud te geven aan 4 en 5 mei. Op basis van het gekozen accent wil het Nationaal Comité 4 en 5 mei wel weer ieder jaar een slogan vaststellen om daarmee eenheid in de communicatie te realiseren en synergie in de communicatie te bereiken.

Bij het agenderen van het onderwerp gaat het het Nationaal Comité steeds om de collectieve vrijheid op drie niveaus: *lokaal* (op werk, op school, op straat), *nationaal* (Nederland) en *internationaal* (Europa en de wereld). Daarbij streeft het comité er naar altijd de verschillende 'partijen' aan te spreken op hun verantwoordelijkheid om vrijheid te waarborgen en te verdedigen: de *burgers*, de *verschillende overheden*, de *maatschappelijke organisaties* en het *bedrijfsleven*.

Inhoudelijke keuze

Bij de invulling en uitwerking van het thema staat het begrip 'vrijheid' centraal. Met deze kernwaarde onderscheiden 4 en 5 mei zich van andere bijzondere dagen in de jaarlijkse kalender in Nederland. Daarbij wordt vrijheid niet individueel ingevuld ('ik mag alles doen wat ik wil'), maar collectief, in relatie tot de samenleving ('iedereen heeft evenveel recht op vrijheid, dus vrijheid deel je met elkaar'). In het thema voor de komende beleidsperiode wordt één notie toegevoegd: de notie dat vrijheid geen gegeven is, maar het resultaat van de inspanningen van mensen. Vrijheid is nooit af, het kent geen status quo, het is een voortdurend 'werk in uitvoering'. Het thema voor 2006-2010 wordt samengevat in het motto: Vrijheid maak je met elkaar

II. UITWERKING THEMA

Vrijheid maak je met elkaar

Uitgangspunt voor de invulling van de herdenking op 4 mei en de viering op 5 mei vormt de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog en de jaren van bezetting van Nederland en voormalig Nederlands-Indië. Ook al is deze in 2006 meer dan zestig jaar geleden, het blijft de meest recente periode in de geschiedenis van het Koninkrijk van onvrijheid. De jaren van oorlog en bezetting hebben duidelijk gemaakt wat het betekent als de rechtsstaat, de Grondwet en democratie terzijde worden geschoven; als rechten en vrijheden van burgers worden afgenomen, als groepen mensen systematisch worden buitengesloten, worden vervolgd en vermoord. We beseffen dat onderdrukking en oorlog het gevolg zijn van het handelen van mensen. En dat zij diepe sporen trekken in de samenleving en in het persoonlijk leven van mensen, vaak tot hun dood aan toe. Tegelijkertijd laat de periode 1940 - 1945 zien dat er altijd weer mensen zijn die ingaan tegen geweld en onderdrukking, mensen die opkomen voor de vrijheid van anderen, zowel in eigen land als daarbuiten. Het leert ons dat ook vrijheid het resultaat is van mensenwerk. En wij beseffen dat vrijheid geen vanzelfsprekendheid is, maar voortdurende inzet en alertheid vergt, dat vrijheid niet alleen kostbaar is, maar bovenal heel kwetsbaar. Niet alleen in de wereld, ook in ons land.

Vrijheid staat onder druk

De twee politieke moorden in Nederland in de eerste jaren van de eenentwintigste eeuw hebben ertoe bijgedragen dat mensen zich bang en onzeker voelen. Onderlinge relaties in de samenleving zijn daardoor op scherp gezet. Maar het zijn niet alleen gebeurtenissen in Nederland die de vrijheid onder druk zetten. De terreuraanslagen in New York van 2001 en van Madrid in 2004 dreunen ook in ons land na. Ze geven het gevoel dat ze overal kunnen gebeuren, dat je als burger nergens meer veilig kunt zijn. Ook de conflicten in het Midden-Oosten van de afgelopen decennia werken wereldwijd door en laten zich ook in Nederland voelen. De gevoelens van angst en onzekerheid leiden tot (een roep om) maatregelen die de persoonlijke vrijheid verder inperken en de wortels van vrijheid kunnen aantasten. In die situatie komt het er op aan op de weerbaarheid van de democratie. Hoeveel vrijheden willen en kunnen we inleveren zonder de vrijheid uiteindelijk zelf aan te tasten.

De bevrijding in 1945 betekende niet het einde van oorlog in de wereld. Het nieuws over oorlogen en conflicten wordt vrijwel dagelijks op de televisie getoond. Sinds 1945 hebben er in de wereld meer dan 160 oorlogen en gewapende conflicten plaatsgevonden, daarbij zijn ruim 22 miljoen mensen omgekomen. En het gaat maar door. Een gewapend conflict is snel geboren, maar het te stoppen en vervolgens vrede en vrijheid te realiseren en te bewaren, blijkt aanzienlijk moeilijker. En wanneer anderen zich mengen in een conflict, gebeurt dat veelal alleen nog in een internationaal verband, via interventies en vredesoperaties. Het opstellen en ontwikkelen van een internationale rechtsorde heeft door de Tweede Wereldoorlog een belangrijke impuls gekregen. Dankzij internationale verdragen is het mogelijk op te treden tegen landen die mensenrechten op grote schaal met voeten treden. Maar ondanks al deze nieuwe mogelijkheden kent de zoektocht naar vrede en vrijheid geen einde.

Democratische rechtsstaat

Niet alleen de internationale rechtsorde, maar ook de nationale democratische rechtsstaat vormt een belangrijke basis voor de vrijheid. Vrijheid en democratie zijn diep geworteld in de Nederlandse samenleving en gaan verder terug dan 1848. In dat jaar werden democratische vrijheden en grondrechten definitief in de grondwet vastgelegd. Die Grondwet is het fundament in onze samenleving, zij vormt de leidraad en het richtsnoer voor alle burgers die deel uit maken van onze nationale samenleving, dat is waar we het allen mee moeten doen. Het systeem van de democratische rechtsstaat staat of valt dan ook bij goed burgerschap: de bereidheid van betrokkenen om zich er actief en constructief voor in te zetten.

De democratische rechtsstaat is gebaseerd op een aantal uitgangspunten die zich rechtstreeks laten vertalen naar gedrag. Die uitgangspunten zijn:

- *gelijkwaardigheid van mensen;*
- *diversiteit: mensen verschillen;*
- *solidariteit met zwakkeren;*
- *de overheid is er ten dienste van de burgers;*
- *besluiten vinden plaats op grond van argumenten (niet onder bedreigingen).*

Het accepteren van die uitgangspunten betekent voor alle betrokkenen: afzien van geweld (alleen de overheid heeft het geweldsmonopolie); bereidheid tot het maken van compromissen; accepteren dat mensen het oneens met elkaar kunnen zijn; acceptatie van het gezag van de overheden en acceptatie van de regels van de rechtsstaat.

Hoewel democratie en rechtsstaat alles te maken hebben met regels stellen en handhaven, staat of valt het instandhouden van de collectieve vrijheid vooral met een attitude en het dagelijks in praktijk brengen van de bovengenoemde uitgangspunten. Voorwaarde voor een vitale democratie en een gezaghebbende rechtsstaat is dat mensen *vertrouwen* hebben in het functioneren ervan. Wanneer mensen er van overtuigd zijn dat de democratische rechtsstaat de moeite waard is, dan zullen ze ook bereid zijn in hun handelen daar blijk van te geven. Een vitale democratische rechtsstaat lijkt de beste garantie tegen machtsmisbruik, onderdrukking en onvrijheid. Het is de beste waarborg voor de vrijheid. En vrijheid is het hoogste goed dat je met elkaar in een samenleving kunt nastreven!

Collectieve vrijheid: welbegrepen eigenbelang

Vrijheid schept verplichtingen voor alle betrokkenen in de samenleving. Het naleven van de consequenties van de democratische rechtsstaat moet door allen onder ogen worden gezien en worden nageleefd. Dat is lang niet altijd een populaire boodschap. Soms heeft de vrijheid die we als samenleving nastreven immers tot gevolg dat we onze individuele vrijheid moeten inperken. Collectieve vrijheid is een gebonden vrijheid. Want niet iedereen kan onbeperkt doen en laten wat hij wil. In dat geval zou het recht van de sterkste gelden, van de rijkste of van de slimste. Collectieve vrijheid gaat juist uit van de gelijkwaardigheid van mensen en biedt ook zwakkeren, armen en gehandicapten bescherming en voorwaarden voor een optimaal leven. Toch is de boodschap niet alleen beperkend. Immers de vrijheid die een rechtsstaat en een democratie kan garanderen, is het beste kader waarbinnen je, je als individu kunt ontplooiën. Het algemeen belang van de collectieve vrijheid is daarom ook welbegrepen eigenbelang.

Zoektocht naar vrede en vrijheid

Onlosmakelijk gekoppeld aan collectieve vrijheid is de consequentie dat vrijheid leidt tot diversiteit in een samenleving. Het zijn twee zijden van eenzelfde medaille. Waar vrijheid is, hebben mensen de mogelijkheid zich te ontwikkelen en zich te onderscheiden van anderen. Zij kunnen beleven en uiten wat zij belangrijk vinden en zich aansluiten bij levensovertuigingen en (sub)culturen waarbij zij zich thuis voelen. Diversiteit in een samenleving biedt ontplooiingskansen en uitdagingen en leidt tot een grote rijkdom aan ideeën, gebruiken en uitingen. Tegelijkertijd kan diversiteit ook tot spanningen leiden wanneer uitingen en opvattingen botsen. En omdat de samenleving nu eenmaal blijft veranderen, veranderen ook voortdurend de eisen die een samenleven in vrijheid stelt aan burgers, overheden en andere participanten.

Op 4 en 5 mei wil het Nationaal Comité 4 en 5 mei de permanente zoektocht naar vrede en vrijheid expliciet agenderen, op een opbouwende en uitdagende manier: Vrijheid is mogelijk. Vrijheid vraagt ook j uw inzet. Vrijheid is de moeite waard. Op een wijze die vragen oproept: Hoe houden we de vrijheid in ons eigen land vitaal? Wat vraagt dat van iedereen die in vrijheid wil leven? Welke consequenties heeft dat in ons dagelijks gedrag? Hoe kunnen we er internationaal toe bijdragen dat conflicten worden beëindigd en nieuwe voorkomen? In de activiteiten en discussies van die zoektocht brengt het Nationaal Comité in dat *rechtvaardigheid, verzoening, dialoog* en *samenwerking* in de geschiedenis steeds weer de bouwstenen zijn voor de vrede en de vrijheid en zal het comité stimuleren om deze begrippen toe te passen op actuele situaties.

Vrijheid kun je alleen vermenigvuldigen als je haar deelt

4 en 5 mei zijn nationale dagen. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei ziet het als zijn taak om juist de consequenties van vrijheid in het nationale verband extra aandacht te geven. In 1945 kwam er een in Nederland een einde aan onvrijheid en aan onrecht. Toen is de democratische rechtsstaat hersteld. Tot nu toe is het de beste waarborg tegen onderdrukking en onvrijheid gebleken. Maar ook die democratische rechtsstaat is een menselijke uitvinding. Er moet voortdurend actief inhoud aan worden gegeven. Als je niet oppast brokkelt ze af of loopt ze vast.

Goed burgerschap - gekenmerkt door een democratische attitude en vertrouwen in de rechtsstaat - is niet vanzelfsprekend aanwezig bij de burgers. Zij moet voortdurend worden verteld, voorgeleefd, en onderwezen. In onze samenleving met zoveel nadruk op de individuele ontplooiing van mensen, schiet dat er nogal eens bij in. Democratie, rechtsstaat en vrijheid lijken te vaak vanzelfsprekende zaken te zijn. Dingen waarover je klaagt als het niet naar je zin gaat. Maar om die democratie, die rechtsstaat en die vrijheid vitaal te houden, is het noodzakelijk om bij mensen juist de sociale kanten te stimuleren en het gemeenschappelijk belang te bevorderen.

4 en 5 mei zijn dagen om dat inzicht expliciet aan de orde te stellen en te benadrukken wat we samen delen. Daarom is vrijheid mensenwerk: Vrijheid maak je met elkaar!